

چرا سایت «استادان علیه تقلب» فیلتر شده است؟

موسی اکرمی*

اصلی‌ترین دلیلی که افراد به دنبال کتابسازی می‌روند چیست؟ چگونه می‌توان از گسترش این موضوع جلوگیری کرد؟

شهرت، پول و ارتقای مقام، بویژه در حوزه‌های دانشگاهی. استاد باید کار علمی کند و رتبه بگیرد اما بحث بر سر این است که کار اصیل خودش باشد. در غرب مگر کار نمی‌شود؟ استاد اگر در هر ترم یک مقاله ندهد او را بیرون می‌کنند. نمونه‌های بسیاری از افراد صاحب‌نام می‌توان مثال زد که عملاً با دزدی از کار دیگران — چه کتاب و چه مقاله — به جایی رسیده‌اند و کسی هم چیزی نمی‌گوید.

عده‌ای معتقدند که نباید برای اهالی قلم مجازات قانونی وضع کرد و از دریچه قانون با آنها برخورد کرد. به نظر شما قانون می‌تواند عامل بازدارنده‌ای در زمینه کتابسازی باشد؟ وقتی شخصی استاد دانشگاه است با کتابسازی و مقاله‌سازی ترفیع پیدا می‌کند و امتیاز می‌گیرد. حال آیا نباید با شخصی که دکتری خود را با برداشت از اثر فرد دیگری می‌گیرد برخورد شود؟ در کشوری که مدرک‌گرایی بسیار زیاد است این خطر وجود دارد که افراد با کتابسازی، مقاله‌سازی و دزدی از مال دیگران براحتی ترفیع پیدا کنند بنابراین شدت باید برخورد قضایی شود و جاهایی باشند که با آنها برخورد کنند. سایتی است به عنوان «استادان علیه تقلب» که این سایت افرادی را که دزدی و کتابسازی می‌کنند، افشا می‌کند، ولی هم‌اکنون این سایت فیلتر شده و دسترسی به آن نمی‌توان داشت و این نشان می‌دهد ما خودمان در عمل خواهان آن هستیم که جرم اتفاق بیفتد. متأسفانه برخی از این افراد جزو... زیرا مدرک در ارتقاء جایگاهشان تأثیر جدی دارد در حالی که شایستگی‌اش را

در حال حاضر موضوعی به نام کتابسازی و پخته‌خواری بازار نشر را بشدت تحت تأثیر قرار داده است. چه عواملی را در افزایش این معضل دخیل می‌دانید و برای جلوگیری از رشد روزافزون آن چه باید کرد؟

چرا کتابسازی در کشوری مانند کشور ما زیاد شده است؟ نخست به دلیل این که در کشور ما قانونی وجود ندارد که بدرستی کتابساز را به عنوان متقلب تحت تعقیب قرار دهد. کتابساز در هر مقامی که باشد می‌باید به عنوان متقلب تحت تعقیب قرار گیرد؛ مثلاً اگر مقامی علمی است به هر حال قوه قضاییه باید با او برخورد کند. اگر چنین چیزی باشد تا حد زیادی این معضل منتفی خواهد شد. برای مثال در رساله‌های دانشگاهی ما در جلوی دانشگاه‌های بزرگ مرتباً درباره مشاوره پایان‌نامه دکتری، مشاوره رساله کارشناسی ارشد تبلیغ جرم می‌شود و به طور علنی می‌گویند پول می‌گیریم و رساله و پایان‌نامه تحویل می‌دهیم و هیچ مقامی نیست که با آنها برخورد کند. از طرف دیگر اگر تمهیداتی اندیشیده شود که نسخ کتاب‌ها یا رساله‌ها همه الکترونیک شوند، براحتی می‌توان جست‌وجو کرد و دید چه کسانی خطا کرده‌اند و چه کسانی کتاب‌های دیگران را به نام خود جا زده‌اند. این دو باید دست به دست همدیگر دهند تا کتابسازی کم شود. موردی بود که دانشجویی این کار را کرده بود و حداقل کار این بود که مدرکش را پس گرفتیم. حالا اگر این برخوردها با جدیت بیشتری انجام گیرد، احتمالش هست که به آن سمت برویم که کتابسازی کم شود. برای همین است که در کشورهای پیشرفته تقلب کمتر اتفاقی می‌افتد، ولی در اینجا هیچ پیامد قضایی برای افراد متقلب وجود ندارد.

* مدیر گروه فلسفه علم دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

هم ندارند... به همین دلیل به سرقت کار دیگران می‌پردازند. حال با این اوصاف فکر می‌کنید پررنگ‌تر شدن نقد و پرداختن علمی به آن تا چه اندازه مانع از کتابسازی‌ها و پخته‌خواری‌ها می‌شود؟ آیا تأسیس یک مرکز خاص برای نقد این آثار می‌تواند موثر باشد؟

اگر مراکز رسمی برای نقد این کارها باشد، بمراتب خیلی کم خواهد شد. اما مهم این است که این فرد بترسد و بفهمد جایی هست که از او بازخواست می‌کنند. مثلاً اعلام می‌شود فلان مقام دولتی مقاله‌ای را به نام خود چاپ کرده است و هیچ کس واکنش نشان نمی‌دهد و وقتی فرد می‌بیند به این شکل است، حتی تشویق هم می‌شود.

کتابسازی در تمام حوزه‌ها دیده می‌شود، اما در حوزه تصحیح متون به دلیل کم‌رنگ بودن نقد ادبی بمراتب چشمگیرتر است. در بعضی مواقع اثری عیناً از روی اثر دیگر به چاپ می‌رسد بدون این که نامی از مؤلف اصلی برده شود. ارزیابی شما چیست؟

در هر صورت باید افشا کرد و فرد را تحت تعقیب قرار داد تا بداند کارش پیامدهای قضایی دارد و ضمن این که آبرویش را می‌ریزند تحت تعقیب هم قرار می‌گیرد. ما در شرایطی هستیم که این اتفاق باسانی می‌افتد و برخورد جدی صورت نمی‌گیرد. چرا در غرب این اتفاق نمی‌افتد؟ اول برای این که جرم است و بعد هم فرد می‌داند افشا خواهد شد و برای آینده علمی‌اش بسیار بسیار خطرناک است. برای همین دست به این کار نمی‌زند.

آیا الحاق ایران به قانون کپی‌رایت می‌تواند به رفع این مشکل کمک کند؟

کپی‌رایت در سطح داخل ضروری است. یعنی این که اگر فردی به هر شکلی اثر فرد دیگری را، جزئاً و یا کلاً، به نام خود منتشر کند، مشمول حکم سرقت تلقی شود و پیامدهای قضایی برایش داشته باشد.

نقش ممیزی را در این زمینه چگونه ارزیابی می‌کنید؟

ممیزی در حال حاضر فکر این چیزها نیست و ممیزان فرصت این کارها را ندارد. ممیزی به دنبال چند جمله و عنوان کتاب است و ممیزان اکثراً کسانی هستند که صلاحیت کار را ندارند. اگر همه این آثار فایل الکترونیک را داشته باشند و بعد ممیزی یک فرد متخصص باشد و فرم حروفچینی شده را به یک دستگاه بدهد، بسیار موثر است. برای مثال در مجموعه

مجلات ISI در خارج، نرم‌افزاری وجود دارد که با آن نرم‌افزار می‌توان فهمید مقالاتی که الان هست، دزدی است یا دزدی نیست. یعنی مقالات از طریق آن نرم‌افزار و تعداد بسیار زیادی بانک اطلاعاتی کنترل می‌شود و مثلاً معلوم می‌شود این مقاله ۶۷/۵ درصد سرقت است. اگر این شیوه در سطح کشور ما هم جا بیفتد که کتاب‌هایی که به آنجا می‌روند برای ممیزی همه فایل الکترونیک داشته باشند و صادقانه به دنبال این باشند می‌توانند کنترل کنند. دانشجویی مقاله‌ای پیش من آورد که من وقتی بررسی کردم دیدم از اینترنت گرفته است. بنابراین اگر ممیزان ما متخصص باشند و به دنبال حذف یا جلوگیری از سرقت باشند می‌توانند موثر واقع شوند.

در مورد پایان‌نامه این موضوع بویژه در سال‌های اخیر بسیار زیاد شده است. در این باره چه باید کرد؟

برای قوه قضاییه و دستگاه‌های ضابط ما خیلی زشت است که در دیوار دانشگاه‌ها اعلام می‌شود مشاوره در دکتری و مشاوره در کارشناسی ارشد. این یعنی این که پول دهید ما برایتان رساله می‌نویسیم. برخی از استادان مشاور ما اصلاً پایان‌نامه را نمی‌خوانند دانشجو هم از دیگران کپی می‌کند و ارائه می‌دهد. وضعیت کتابسازی را در حوزه فلسفه علم که رشته تخصصی

خودتان است چگونه ارزیابی می‌کنید؟

رشته تاریخ علم تازه از سال ۸۴ تأسیس شده بنابراین تعداد مقالات کم بوده و تولیدی به آن صورت اتفاق نیفتاده است.

در پایان فعالیت مرکز پژوهشی میراث مکتوب را در راستای مقابله با موضوع کتابسازی و رسالت دیگرش که احیای متون است چگونه ارزیابی می‌کنید و چه پیشنهاد یا انتقادی

بر این مرکز دارید؟

من حیث‌المجموع خیلی سیر خوبی است. کار میراث مکتوب تصحیح و انتشار متون است و تألیف کتاب نیست و چون تألیف کتاب نیست موضوعی مثل سرقت منتفی است، ولی خطر آنجاست که بخواهد وارد فاز تألیف شود و آنجاست که بعضی افراد شاید بخواهند دست به خطاهایی بزنند و ممکن است میراث مکتوب یا هر سازمان دیگر متوجه آن نشود. طبعاً باید افرادی کنترل‌های لازم را بکنند تا این مسئله به وجود نیاید. تاکنون که خوشبختانه این مسئله در میراث مکتوب وجود نداشته است. ■

